

Małgorzata Budzik

OCENIANIE KSZTAŁTUJĄCE

**PRAKTYCZNE WSKAZÓWKI
DLA NAUCZYCIELI**

Autorka: Małgorzata Budzik

Nadzór merytoryczny: Agata Szymczak

Nadzór wydawniczy: Krzysztof Krzemień

Projekt okładki: Joanna Szczepaniak

DTP: **IGRAM** Wojciech Niedzielski

© Copyright by Forum Media Polska Sp. z o.o., Poznań 2019

ISBN 978-83-260-3235-6

Art. nr 331026

Wydawca:

Forum Media Polska Sp. z o.o.

ul. Polska 13, 60-595 Poznań

bok@forum-media.pl

tel. 61 66 55 800

fax 61 66 55 888

SPIS TREŚCI

Noty autorskie	4
ZAMIAST WSTĘPU	
Bajka duńska o ocenianiu... dla nauczycieli	5
Metafora oceniania	6
Uczenie się w tradycyjnej oraz w nowoczesnej szkole	7
Jaka jest moja rola jako nauczyciela wspierającego ucznia?	8
Pytania rozwojowe	8
Dokładniejsze spojrzenie na potrzeby	9
Karta zasad właściwego nauczania	10
OCENA KSZTAŁTUJĄCA	
Kontekst wymogów podstawy programowej	12
Kontekst wymagań państwa wobec szkół	16
Zmiana w ocenianiu	18
Podstawowa forma ewaluacji edukacyjnej	26
Narzędzie motywacji ucznia	32
Informacja zwrotna dla nauczyciela	38
Informacja zwrotna dla rodzica	44
Narzędzia coachingowe w formułowaniu ocen	48
Narzędzia coachingowe w indywidualnej rozmowie z uczniem i rodzicami	52
Przykłady pytań i pracy na wyznaczonych celach	56
W przypadku sprawdzianów, prac pisemnych oraz testów	63
ZAMIAST ZAKOŃCZENIA	
Źródła	67
Rekomendacja bibliografii	69
Rekomendacja netografii	73
Nauczyciele są jak rodzice	74
Jak kochać dziecko	74
Normalny dorosły człowiek	74

NOTY AUTORSKIE

Małgorzata Budzik

Coach, edukator, trener komunikacji oraz kompetencji interpersonalnych, polonistka, nauczyciel praktyk.

BAJKA DUŃSKA O OCENIANIU... DLA NAUCZYCIELI

Pewnego dnia zwierzęta postanowiły zrobić coś dla rozwiązania problemów współczesnego świata. Podjęły decyzję o pilnej potrzebie założenia szkoły. Powołano Komitet Szkolny złożony z niedźwiedzia, sarny i bobra. Dyrektorem mianowano jeża. W programie szkolnym umieszczono następujące przedmioty: bieganie, wspinanie się, latanie i pływanie. W celu lepszej organizacji nauczania postanowiono, że wszystkie zwierzęta będą uczyły się wszystkich przedmiotów w ten sam sposób. Kaczka osiągnęła najlepsze wyniki w pływaniu, okazała się nawet lepsza od nauczyciela. Niestety, z latania otrzymała tylko 3+, a z bieganiem zupełnie nie dawała sobie rady. Z tego powodu została skierowana na dodatkowe zajęcia wyrównawcze. Podczas gdy inni trenowali pływanie, kaczka uczyła się biegać. Po pewnym czasie jej powykrzywiane nóżki były tak zmęczone, że osiągała tylko przeciętne wyniki w pływaniu.

Wiewiórka otrzymała 6 ze wspinania się, ale bardzo frustrowały ją lekcje latania, ponieważ nauczyciel wymagał startu z czubka drzewa. Długie ćwiczenia spowodowały znaczne obniżenie ocen.

Orzeł był dzieckiem problemowym, często strofowanym. Na lekcjach wspinania potrafił znaleźć się na szczycie drzewa szybciej niż inni uczniowie, tyle że chciał to robić na własny sposób.

Królik rozpoczął zajęcia z biegania jako najlepszy w klasie, ale dodatkowe lekcje pływania były powodem jego załamania nerwowego. Został skierowany do szkoły specjalnej na obserwację psychologiczną. W tej szkole jedynym przedmiotem było pływanie. Pies preriowy trzymał się z daleka od szkoły, ponieważ komitet szkolny nie zaakceptował kopania jako przedmiotu. Zaprzyjaźnił się z borsukiem i został jego pomocnikiem. Później dogadali się z dzikimi świniami i założyli szkołę prywatną, która wkrótce okazała się sukcesem.

Szkoła, która pragnęła zająć się rozwiązywaniem problemów współczesnego świata została zamknięta. Zwierzęta odzyskały wolność. [1]

METAFORA OCENIANIA

Współczesna szkoła pragnie rozwiązywać wszystkie problemy całego świata. Jako priorytet stawia sobie nauczanie wszystkiego wszystkich! Być może uwzględnia indywidualne potrzeby, możliwości, ograniczenia, predyspozycje, potencjał, zdolności uczniów... Nauczyciele, choć obowiązują ich zasady podmiotowości, indywidualizowania, dostosowywania wymagań, zapominają, że w zespole uczniowskim są różne osoby.

- **Uczniowie, których cechuje określony typ inteligencji:**
 - lingwistyczna,
 - logiczno-matematyczna,
 - muzyczna,
 - wizualno-przestrzenna,
 - kinestetyczna,
 - przyrodniczo-ekologiczna,
 - interpersonalna,
 - intrapersonalna,
 - kreatywna,
 - zmysłowa,
 - historyczna.
- **Uczniowie, którzy znajdują się na określonym poziomie kompetencji i wiedzy:**
 - nieświadoma niekompetencja,
 - świadoma niekompetencja,
 - świadoma kompetencja,
 - nieświadoma kompetencja.
- **Uczniowie, u których dominuje dana preferencja sensoryczna:**
 - wzrokowcy,
 - słuchowcy,
 - kinestetycy (dominacja ruchowa),
 - kinestetycy (dominacja czuciowa).
- **Uczniowie, których charakteryzuje określony typ uczenia się:**
 - teoretyczny,
 - refleksyjny,
 - praktyczny,
 - pragmatyczny.

Analogia pomiędzy szkołą z bajki a szkołą współczesną jest aż nadto wyrazista. Jaki jest morał tej historii? Bardzo prosty i oczywisty: różnimy się od siebie pomimo podobieństw. Różnicują nas możliwości uczenia się... uczenia się pisanie, czytanie, liczenie, śpiewanie, bieganie, rysowanie. Wspierajmy zatem w uczniach to, co potrafią i w czym są dobrzy; wspomagajmy to, z czym sobie słabiej radzą.

UCZENIE SIĘ W TRADYCYJNEJ ORAZ W NOWOCZESNEJ SZKOLE

Wpisz określenia charakteryzujące „tradycyjną” oraz „nowoczesną” szkołę. Pamiętaj, aby zaczynały się one od kolejnych liter alfabetu. I co widzisz?

ABC -

A

B

C

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

O

P

R

S

T

U

W

Y

Z

ABC +

A

B

C

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

O

P

R

S

T

U

W

Y

Z

JAKA JEST MOJA ROLA JAKO NAUCZYCIELA WSPIERAJĄCEGO UCZNIĄ?

PYTANIA ROZWOJOWE

- Buduję atmosferę uczenia się (?!)
- Określam cele zajęć (?!)
- Formułuję cele zajęć w języku zrozumiałym dla ucznia (?!)
- Ustalę wraz z uczniami kryteria oceniania (?!)
- Formułuję pytania kluczowe, które skłaniają do myślenia (?!)
- Stosuję różne techniki zadawania pytań (?!)
- Staram się włączać uczniów w myślenie nad rozwiązywaniem problemu (?!)
- Wskazuję praktyczne zastosowanie nabytych umiejętności (?!)
- Wykorzystuję pomoce dydaktyczne (?!)
- Stosuję efektywną informację zwrotną (?!)
- Wprowadzam samoocenę i ocenę koleżeńską (?!)
- Podejmuję współpracę z rodzicami (?!)

DOKŁADNIEJSZE SPOJRZENIE NA POTRZEBY

Autorefleksja i samoocena to bardzo ważne narzędzia w pracy nauczyciela. Pozwalają na bieżąco monitorować podejmowane działania oraz efekty, jakie przynoszą. Jednak nie wszyscy mają do nich zaufanie, nie wszyscy poddają autoewaluacji swój warsztat pracy. Przyczyn jest wiele, ale nie o nie tutaj chodzi. Ważny jest rozwój i zmiana, która go warunkuje. Bez refleksji nad samym sobą ma on nikłe szanse powodzenia. Nie wiemy bowiem kim jesteśmy, jacy jesteśmy, jaka jest nasza wartość, jakie mamy moce, jakie są ograniczenia, gdzie jesteśmy, jakie mamy zasoby, po co to robimy, co możemy ulepszyć...

Dopiero znając siebie, można poznawać innych. Mając świadomość własnych potrzeb, można analizować i spełniać potrzeby innych. Ma to szczególne znaczenie w organizowaniu procesów edukacyjnych w sposób sprzyjający uczeniu się. W zależności od potrzeb ucznia nauczyciel właściwie dobiera strategię nauczania. Warto w tym kontekście pamiętać, że na poczucie własnej wartości składa się pięć podstawowych czynników, których obecność wzmacnia nasze poczynania:

- **BEZPIECZEŃSTWO FIZYCZNE:** nie zagrażają nam obrażenia ciała,
- **BEZPIECZEŃSTWO EMOCJONALNE:** nie doświadczamy strachu ani poniżenia,
- **ŚWIADOMOŚĆ WŁASNEJ TOŻSAMOŚCI:** odpowiadamy na pytanie „Kim jestem?”,
- **POCZUCIE PRZYNALEŻNOŚCI,**
- **KOMPETENCJA:** świadomość, że umiemy coś zrobić.

Warto zatem zatrzymać się na chwilę i przez moment zastanowić, jak stosowane formy, metody, sposoby pracy używane na lekcji wpływają na uczniów? Jest bowiem tak, że konia do wodopaju przyprować można, ale nie można zmusić go do tego, aby pił.

Gdy nauczyciele zaczęli uważniej słuchać odpowiedzi uczniów, zaczęli też rozumieć, że uczenie się nie polega na biernym przyjmowaniu wiedzy, ale jest procesem, w którym uczniowie aktywnie tworzą własne rozumienie tego, czego się uczą. Stało się jasne, że bez względu na presję na dobre oceny z testów i egzaminów, nie da się nauczyć materiału za ucznia, musi on być nauczony i zrozumiany przez ucznia. Rolą nauczyciela jest zapewnić: „ruszowanie” dla tego procesu – czyli szkielet zbudowany z odpowiednich celów oraz wsparcie w pracy nad ich osiągnięciem. [...]

Doprowadzenie uczących się do przemyślanych odpowiedzi jest istotne i dla nauczyciela, i dla samych uczniów, bo efektem jest właśnie uczenie się. Nauczycieli pociąga patrzenie na proces zadawania pytań jako na „sondowanie” w celu sprawdzenia, czy potrzebna wiedza jest gdzieś przechowywana w umyśle ucznia. Tak się dzieje, gdy nauczyciel zadaje pytania na niższym poziomie (kto?, co?, kiedy?), np. pytania wymagające jedynie przytoczenia faktów. Jednak gdy zadaje on pytania na wyższym poziomie – pytania sprawdzające rozumienie i wymagające myślenia – to uczeń nie tylko przypomina sobie wiedzę, lecz również ją buduje. Dlatego tak ważne jest zapewnienie uczniom dostatecznie dużo czasu na odpowiedź podczas zadawania pytań. [2]

KARTA ZASAD WŁAŚCIWEGO NAUCZANIA

Jest to opracowana przez Jeannette Vos lista zagadnień dla nauczycieli i instruktorów służąca jako pomoc w przygotowaniu programów zintegrowanego przyspieszonego uczenia.

Zastanów się i zaznacz te obszary, które są obecne w Twojej pracy dydaktycznej [3].

LP.	ZASADA	+	-
WŁAŚCIWA ATMOSFERA			
	Odpowiednie urządzenie sali		
	Dobry nastrój nauczyciela i ucznia		
	Afirmowanie, skupienie, ukierunkowanie uwagi		
	Ustalenie oczekiwanych rezultatów i celu: „co z tego mi się przyda? ”		
	Wizualizacja celów		
	Traktowanie błędów jako informacji zwrotnej		
	Przygotowanie plansz peryferyjnych		
WŁAŚCIWY SPOSÓB PREZENTACJI			
	Stworzenie ogólnego obrazu danej dziedziny, również dzięki różnym wycieczkom		
	Dostosowanie wykładu do różnych stylów uczenia się i wszystkich rodzajów inteligencji		
	Rysowanie, tworzenie map skojarzeń, wizualizacja		
	Aktywne i bierne koncerty muzyczne		
PRZEMYŚL TO			
	Twórcze myślenie		
	Myślenie krytyczne – rozumowanie, analizowanie, refleksja		
	Twórcze rozwiązywanie problemów		
	Zaawansowane techniki zapamiętywania pomagające przechować informacje w pamięci długotrwałej		
	Myślenie o myśleniu		
AKTYWIZACJA DOSTĘPU DO PRZECHOWYWANYCH W PAMIĘCI INFORMACJI			
	Używaj ich i ćwicz		
	Stosuj gry i skecze, prowadź dyskusje i zabawy z uwzględnieniem wszystkich stylów uczenia się i rodzajów inteligencji		